การจัดการความรู้

1. เรื่อง มองมุมต่างขั้วในรั้วกิจกรรมฟื้นฟู

2. หน่วยงาน งานอาชีวบำบัด กลุ่มงานฟื้นฟูสมรรถภาพ โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์

3. แรงจูงใจ

การฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเกิดการเรียนรู้ เพื่อฟื้นฟูศักยภาพให้กลับมาสามารถดำเนินชีวิตได้ ซึ่งการนำกิจกรรมบำบัดมาเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมและอาชีพ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บำบัดและผู้ป่วย เพื่อช่วยให้บุคคลทั้ง 2 ได้ค้นหาและดึงศักยภาพของผู้ป่วยออกมา โดยนำความคิดสร้างสรรค์ผลงาน เลือกทำชิ้นงานด้วยตัวเอง และนำไปประยุกต์ใช้ในงานอาชีพของตนเอง ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพครั้งนี้ จะใช้กิจกรรมบำบัดเป็นสื่อในผู้ป่วยยาเสพติดที่มีโรคร่วมทางจิตเวช ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ ระหว่างเดือนมกราคม – พฤษภาคม 2556 จำนวน 4 คน ร่วมกิจกรรมบำบัดทางสังคมและอาชีพจำนวน 20 ครั้ง สัปดาห์ละ 3 – 5 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการบันทึกผลการประเมินศักยภาพผู้ป่วยในระหว่างการทำกิจกรรมในด้านความสามารถและความสนใจ และประเมินหลังทำกิจกรรมเสร็จแต่ละครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าด้วยแบบบันทึกประเมินผลการพัฒนากิจกรรมกลุ่มบำบัด และบันทึกผลการทำกิจกรรม

ผลการศึกษา การทำกิจกรรมพบว่าผู้ป่วยจำนวน 4 คน เป็นผู้ป่วยแอลกอฮอล์จำนวน 2 คน เลือกทำกิจกรรมงานเกษตรกรรม โดยทำการเพาะชำและขยายพันธุ์ไม้ 1 คน อีก 1 คน เลือกทำการจัดสวน ส่วนที่เหลือเป็นผู้ป่วยสารระเหย เลือกทำกิจกรรมงานกะลามะพร้าว ซึ่งทำเป็นหัวเข็มขัด ทำกระดุม และอีก 1 คน ทำโคมไฟ ทำพวงกุญแจ ผู้ป่วยทุกคนสามารถคิดวางแผน ออกแบบเพิ่มเติมจากชิ้นงานตัวอย่างได้เอง ช่วยให้ผู้ป่วยมองเห็นศักยภาพของตนเอง ส่งผลให้มีความหวังว่า เมื่อกลับไปสู่ชุมชน จะมีลู่ทางในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดแรงจูงใจ มีความตั้งใจและพยายามอย่างจริงจัง เพราะว่าแนวทางนี้น่าจะเป็นวิธีสร้างสุขให้กับตนเองได้มากกว่าการใช้สารเสพติด

สรุปผล ผลการทำกิจกรรมบำบัดครั้งนี้ สามารถช่วยให้ผู้ป่วยได้เรียนรู้และดึงศักยภาพออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ และเพิ่มศักยภาพที่มีอยู่ให้มากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากชิ้นงาน ที่ทำออกมา ผู้ป่วยมีอิสระในการคิด ค้นหาตนเองและแสดงความสามารถได้เต็มที่ตามบริบทของผู้ป่วยในแต่ละบุคคล ผู้บำบัดที่มีความรู้ มีทักษะและความชำนาญการสังเกต ตีความ ในสิ่งที่ผู้ป่วยแสดงออกระหว่างทำกิจกรรม เป็นการสนับสนุนให้ผู้ป่วยแสดงออกซึ่งศักยภาพของผู้ป่วยเอง

4. กิจกรรมการพัฒนา

4.1. **การบ่งชี้ความรู้** : เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บำบัดและผู้ป่วย โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือค้นหาศักยภาพที่แท้จริงของผู้ป่วย ผู้บำบัดเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยเป็นผู้ตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองตามความถนัดและความชอบ เพราะการเลือกทำในสิ่งที่ชอบและเกิดประโยชน์ต่อตัวเอง จะทำด้วยความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมนี้ให้สำเร็จได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ

4.2. **การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ นำมาประมวลกลั่นกรอง** :

- ผู้บำบัดคิดค้นหาวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ที่จะสอนผู้ป่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเอง ได้แก่ การให้ความรู้ทางทฤษฎี อ่านตำราที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ แล้วมาทบทวนความรู้ร่วมกัน ผู้ป่วยเล่า

ประสบการณ์การทำงานให้ผู้บำบัดฟัง เป็นต้น นำข้อมูลที่ได้มาประเมินและวิเคราะห์พื้นฐานความรู้เดิมหรืออาชีพเดิมที่เคยทำ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมตามศักยภาพที่ผู้ป่วยมีอยู่

- จัดประชุมย่อยภายในกลุ่มงาน เตรียมความพร้อมด้านสถานที่ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ฝึกสอน การถ่ายทอดความรู้ของผู้บำบัดตามขั้นตอนของกิจกรรมที่จากง่ายไปหายากสู่ผู้ป่วย ประเมินความพร้อมของผู้ป่วย และความปลอดภัยของการร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยจัดทำเป็นแผนการสอนกิจกรรม เพื่อให้ผู้บำบัดและผู้ป่วยสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามขั้นตอนที่วางแผน เน้นให้ผู้ป่วยสามารถเลือกทำกิจกรรมที่เหมาะกับตัวเขาเอง พร้อมกับการเรียนรู้ถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีผู้บำบัดให้การส่งเสริมและให้คำแนะนำความรู้

4.3. การเข้าถึงความรู้ : ผู้บำบัดจัดทำข้อมูลองค์ความรู้ในรูปแบบแผนการสอนกิจกรรม เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถเข้าถึงง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ เป็นแนวทางประกอบการฝึกสอนได้อย่างเหมาะสม ส่วนตัวผู้ป่วยให้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้การทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด จัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ โดยผู้บำบัดเป็นพี่เลี้ยงในการฝึกสอนผู้ป่วยเป็นกลุ่มและรายบุคคล กำหนดวันเวลาและจำนวนครั้งในการกิจกรรม นำผลลัพธ์องค์ความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างผู้บำบัดและผู้ป่วย พร้อมกับสื่อสารให้เจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานได้ทราบความก้าวหน้าของการทำกิจกรรมที่ผู้ป่วยเป็นผู้เลือก

4.4. การเรียนรู้ : ผู้บำบัดส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจผู้ป่วย ได้เข้าถึงการเรียนรู้โดยการให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการเลือกที่จะทำกิจกรรมเอง ทำความเข้าใจขั้นตอนด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับอาชีพตนเองเมื่อกลับไปอยู่บ้าน ติดตามประเมินผลการเรียนรู้ ผ่านการจัดกลุ่มกิจกรรมสำหรับผู้ป่วยร่วมกัน

5. ผลลัพธ์ : การมองมุมต่างขั้วในรั้วกิจกรรมฟื้นฟู ระหว่างผู้บำบัดที่ต้องการจัดกิจกรรมให้ผู้ป่วยทำกับการที่ให้ผู้ป่วยเลือกทำเองนั้น ผลลัพธ์ที่ได้คือ ผู้ป่วยที่เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความคิดสร้างสรรค์ชิ้นงาน มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งมีผู้บำบัดคอยให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด แต่ทั้งนี้การมองมุมต่างขั้วในลักษณะนี้ ผู้บำบัดจะต้องประเมินพฤติกรรมอาการและศักยภาพของผู้ป่วยแต่ละรายให้สอดคล้องกับการทำกิจกรรมไปพร้อมด้วย (ผู้ป่วยบางรายไม่สามารถเลือกทำกิจกรรมได้ ผู้บำบัดจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพฤติกรรมอาการ)

ผลลัพธ์ที่ตอบสนองนโยบาย 3 S Speed Safety Satisfaction (ทันใจ ปลอดภัย สุขใจ)

ระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้คำปรึกษาและเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติจริง ให้ความรู้พื้นฐานด้านการงานอาชีพ ยินดีให้บริการทั้งผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน และผู้สนใจทุกคน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการได้ทันที ขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน คำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้วัสดุ-อุปกรณ์ตลอดระยะเวลาที่ฝึก พื้นที่ให้บริการสะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก จัดเตรียมน้ำสมุนไพรที่มีประโยชน์และมีกลิ่นหอมไว้ให้ดื่ม มีห้องปราชญ์แห่งการเรียนรู้ด้านการทำกิจกรรมไว้ให้ค้นคว้า โดยมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละกิจกรรมคอยให้คำแนะนำและฝึกสอนอย่างใกล้ชิด ได้รับความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ

บทเรียนที่ได้รับ : การฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นกระบวนการที่จะทำให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้ป่วย ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บำบัดกับผู้ป่วย ควรนำรูปแบบนี้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในจำนวนที่มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ยืนยันผลได้ว่าเป็นวิธีการที่ดีมีประสิทธิภาพ และในการเลือกกิจกรรมบำบัดสำหรับผู้ป่วยกลุ่มนี้ ผู้บำบัดควรคำนึงถึงความแตกต่างตามบริบทของผู้ป่วยแต่ละโรค

****